

Yayın Değerlendirme / Review

Prof.Dr. Zeynep KORKMAZ, Türkiye Türkçesi Grameri
(Şekil Bilgisi), TDK Yay., Ankara 2003, CXVI+1224 s.

Ali Özgün ÖZTÜRK*

Zeynep Korkmaz, uzun yılların meslekî birikimi ve 6-7 yıllık yoğun bir çalışmanın ürünü olarak yayımladığı Türkiye Türkçesi Grameri'nin ön sözünde, eserini tasvirici gramer yöntemiyle hazırladığını belirtir. Korkmaz, şekil bilgisinin gramerin bel kemiği niteliğinde olduğunu vurgulayarak, gramercilikte önce Arap; Tanzimat'tan sonra da Fransız gramerindeki kalıpların örnek alınmasının, yöntem bakımından, bambaşka bir dil ailesinden gelen Türkçe için yeterli ve sağlıklı olmadığını vurgular. Bu tarihî süreç sebebiyle Cumhuriyet döneminde yazılmış olan gramerlerde de, ya kısa bilgiler veren okul gramerlerine ağırlık verilmiş ya da uygulanan bilimsel yöntemler yetersiz kaldığı ve grameri besleyici özel araştırmalar bulunmadığı için bir iki istisnası dışında, genellikle alışlagelmiş ölçülere bağlı kalınmıştır. Korkmaz, gramerini hazırlarken yöntem ve esas bakımından şu ilkelere uymuştur: "Sınıflandırmada Arap ve Fransız gramerlerinin etkilerini bir yana bırakarak, doğrudan doğruya dilimizin işleyişinin öngördüğü bir sınıflandırmaya yer vermek ve böyle bir sınıflandırmanın gereği olan adlandırmayı benimsemek." Bu yöntem gereğince gramer: 1.Şekil Bilgisinin Özellikleri ve Kelime Yapımı 2.Anlamlı Kelimeler 3.Görevli Kelimeler 4.Anlamlı ve Görevli Kelimeler olmak üzere dört ana bölüme ayrılmıştır.

Eserde, tasvirici gramer anlayışına sadık kalınmakla birlikte, konular üzerinde yapılan birbirinden farklı veya düzeltilmeye muhtaç bazı görüşlere açıklık getirebilmek için farklı bilgi ve görüşlere de gerektiğince dipnotlarda yer verilmiştir. Korkmaz, eserinde 1910'dan günümüze değin 300'ün üzerinde edebî eser ve kültürel yayını tarayarak Cumhuriyet döneminde eser vermiş geniş bir yazar kadrosunun eserlerindeki malzemeyi kullanmıştır. Örnekler verilirken günlük gazeteler, dergiler ve standart Türkçeye dayalı konuşmalardan da yararlanmıştır. Korkmaz, gramer konularının yalnızca kurallarla ve kelime örnekleriyle desteklenerek anlatılmasının,

* Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü / ANKARA
aliozgunozturk@yahoo.com

onların kısa zamanda unutulmasına yol açtığını, verilen bilgilerin ve kuralların edebî eserlerden ve yazılı metinlerden seçilen bol örneklerle desteklenmesinin, hem kuralların daha kolay akılda kalmasını sağlayacağını hem de grameri bir kurallar yığını olmaktan çıkaracağını belirtir.

Gramerde kullanılan terimlerde, ülkemizde yıllardır süregelen terim kargaşasını sağlıklı bir temele oturtmak amacıyla Zeynep Korkmaz tarafından hazırlanan *Gramer Terimleri Sözlüğü*'ne uyulmuştur. Bu nedenle Korkmaz, bazı gramer ve yazılarda yer alan adıl, önad, ilgeç, ulaç, eylem gibi yapı ve karşıladıkları kavramlar açısından isabetsiz bulunduğu terimlere eserinde yer vermemiş; bunların yerine sıfat, zamir, zarf, fiil gibi yıllardır dilde yerleşip yaygınlaşmış ve dilimizin kendi malı sayılan terimleri yeğlemiştir. İsim-ad karmaşasını önlemek için eserde, ad terimi benimsemiştir. Ayrıca, karşıladığı kavram bakımından isabetsiz görülen birkaç terime yeni karşılık verilmiştir. Korkmaz, fiilimsi terimini uygun bulmamaktadır. Çünkü bu terimin kapsamı içinde yer alan ad-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiilleri; “fiile benzeyen, fiili andıran adlar, sıfatlar ve zarflar” değil, aksine çekime girmeyen çekimsiz fiiller olarak nitelendirmektedir. Gramerde ana konu başlıkları Türkçe, Almanca, Fransızca, İngilizce ve Osmanlıca adlarıyla birlikte verilmiştir. (Şekil Bilgisi, Alm. Morphologie, Formenlehre; Fr. Morphologie; İng. Morphology; Osm. İlm-i sarf)

Korkmaz, Türk yazı dili tarihinde Orta Türkçe döneminin, Harezmi Türkçesi ile temsil edildiğini belirtir. Karahanlı Türkçesinin ise dil yapısının böyle bir geçiş dönemini temsile elverişli olmadığı düşüncesindedir. Eserde yeni yazı dilleri ve lehçeleri sınıflandırıldıktan sonra, Oğuzcanın Eski Türkçeden Türkiye Türkçesine uzanan tarihî gelişme süreçleri incelenmiştir. Türkiye Türkçesi gramerlerinin tarihî gelişme süreçleri incelenirken; Osmanlı Türkçesi döneminde gramer yazarlığının Arapça ve Farsça temelinde sarf ve nahivlerle yol aldığı ve 15yy. ile 19 yy. arasından bugün elimizde sadece Müyessiretü'l-Ulum gibi tek bir Türkçe gramerin bulunmasının Türkçenin durumunu açık bir biçimde gösterdiği vurgulanır. Osmanlı Türkçesi ile ilgili yabancılar tarafından yapılan gramerler de bu bölümde kısaca tanıtılır. Tanzimat döneminde artan gramer çalışmaları hakkında da bilgi verilir. Cumhuriyet döneminde yazılan Türkçe gramerler ve gramerlerin bazı bölümlerine yönelik -söz dizimi gibi- çalışmaların künyesi verilmiş ancak eserlerle ilgili yorum yapılmamıştır. Korkmaz, Cumhuriyet döneminde yazılan gramerler içinde, Tahsin Banguoğlu'nun “Türkçenin Grameri” ve Muharrem Ergin'in “Türk Dil Bilgisi” kitaplarını bazı açılardan yapılabilecek eleştirilere rağmen genel çizgileri ile Türk

dilini en iyi değerlendiren ve daha sonra yazılmış gramerlere de örneklik etmiş olan eserler olarak değerlendirir. (s.CXIV) Korkmaz, tüm bu çalışmalara rağmen Türkiye Türkçesinin, gramer alanında, beklenen verimliliğe ulaşabilmesi ve birtakım sorunların çözüme kavuşturulması için yapılması gerekenleri şöyle sıralar:“1.Gramerin çeşitli konularında ayrıntılara inen derinlemesine araştırmaların yapılması, 2.İmla konusunun, farklı yazım biçimlerinden arındırılarak, bilimsel temelde bir birliğe kavuşturulması, 3.Gramer konularının yöntem ve sınıflandırma açılarından hâlâ süregelen eski geleneksel yanlışlardan arındırılarak, dilin yapı ve işleyişine uygun bir yöntem ve sınıflandırma sistemine bağlanması, 4.Gramer terimlerinde, Arap ve Avrupa gramerlerinin kalıplarına bağlı bazı adlandırmaların bırakılarak dilin kendi yapısına uygun adlandırmaların benimsenmesi ve bu konuda birlik sağlanması, 5.Dilimizin çeşitli nedenlerle son yıllarda moda haline gelmiş olan telaffuz, vurgu, ton, anlatım biçimi, cümle yapımı gibi dili yozlaştırıcı etkilerden korunması, 6.Ders kitaplarının veya diğer öğretici nitelikteki gramerlerin genellikle kuru birer kurallar yığını olmaktan çıkarılıp, verilecek örneklerle beslenerek aynı zamanda Türk insanının düşünce yapısını ve kültürünü geliştirici bir biçimde sunulması.”(s.CXVI)

“Alıntı Kelimeler” bölümünde, dilimize girmiş doğu ve batı kökenli kelimeler ve bunların tarihî dönemleri incelenir. Batı kökenli yabancı kelimeler iki aşamada değerlendirilir: Birinci aşama, 1839 Tanzimat hareketiyle başlayan ve kendi içinde birkaç basamaklanmadan geçerek Cumhuriyet dönemine, hatta 1930’lu yıllara kadar uzanan dönemdeki batılılaşma sürecinin getirdiği yabancı sözlere aittir. İkinci aşama, İkinci Dünya savaşından günümüze kadar uzanan dönemdir. Yalnız bu dönemdeki fark yabancı kelime yoğunluğunun Fransızcadan İngilizceye kaymış olmasıdır. (s. 179-185) Halbuki, 1839 yılından önce de İtalyanca, Farsça, Arapça, İslavca, Yunanca ve Rumcadan dilimize ödünç/alıntılama kelimeler girmiştir. Osmanlı Türkçesindeki Yunanca, İslavca, Arapça ve Farsça ödünçlemeler konusunda Andreas Tietze’nin, Yunanca ve Latince alıntılarla ilgili Gustav Meyer’in, Yeni Farsça alıntılarla ilgili de Stanislaw Stachowski’nin çalışmaları bulunmaktadır. Bu çalışmalardan da yararlanarak 1839 yılına kadar Türkçeye girmiş alıntı kelimeler gramerde ayrı bir bölüm halinde incelenebilirdi.

Korkmaz, batı gramerlerinde ad niteliğindeki sözler için Alm. substantiv, Fr. substantif, İng. substantive; ad soylu sözler için Alm. nomen, Fr. nom, İng. noun terimlerinin kullanılarak bu iki kavramın birbirinden ayrıldığı-

nı; Türkiye Türkçesi gramerlerinde ise her iki kavram için şimdiye kadar ad veya isim teriminin kullanıldığını belirtmektedir. Korkmaz, önce substantif niteliğinde olanlar için ad, nomen niteliğinde olanlar için de isim gibi iki ayrı terim kullanmayı denediğini ancak aynı anlamda iki ayrı sözün iki farklı kavram için kullanılamayacağını dikkate alarak eseri boyunca substantif için ad, nomen için ad soylu kelime veya söz de karar kıldığını belirtmektedir.(s.195) Korkmaz, iki adın eksiz olarak yan yana gelmesinden oluşan ve bir adın yapıldığı maddeyi gösteren, altın saat, ipek çorap, taş köprü gibi örneklerde, birinci adın ikinci ad önünde işlev bakımından bir sıfat görevi yüklendiğini dikkate alarak bazı gramerlerde bu şeklin sıfat tamlaması olarak gösterilmesini yerinde bulmaktadır. Korkmaz, bu durumlarda şekilden çok işlevin dikkate alınması ve böyle tamlamaların sıfat tamlaması olarak kabul edilmesi gerektiği görüşündedir.

Korkmaz, vasita durumunu ad çekimi içinde ele almıştır. Bu ekin ile edatı gibi vurgusuz olması, ünlü ile biten sözlerden sonra araya -y- koruyucu ünsüz alması ve ekin daha tam olarak ekleşmemiş olduğu görüşünü benimsetebileceğini belirtmektedir. Nitekim, hem bu görüş hem de ekin seninle, onunla, bununla, şununla örneklerinde yer aldığı üzere, zamirlerde, kendinden önce bir ilgi durum eki almış olması dolayısıyla, +(y)la ekini tam bir ad durum eki kabul etmeyen görüşlerin olduğu belirtilmektedir. Bunun için bazı gramerlerde bu durum, ad çekimi ekleri arasında yer almamıştır. Kononov, Deny, Gencan, Ediskun, Koç, Banguoğlu da ad çekimi eklerini; iç çekim halleri ve dış çekim halleri olarak ikiye ayırmış ve vasita durumu ekini “dış çekim” ekleri arasında saymıştır. Korkmaz, bu görüşe katılmamaktadır. Çünkü +la eki, ile edatının ekleşmesinden oluşmuş bir ek olsa da, ekleşme sırasında, eklendiği kelimenin dil benzeşmesine uymakla ekleşmenin biçim şartını yerine getirdiğini, işlev bakımından da Eski Türkçedeki +In, +Un vasita durumu ekinin işlevlerini tümüyle üzerine almış bulunduğunu, ekin, “vasita” ve “birliktelik” işlevini bir ek olarak sürdürdüğü için elbette bir çekim eki niteliğinde olduğunu belirterek, ekin, ile edatı ile olan kısmî bağlantısının bu gerçeği değiştirmeyeceğini ifade eder. (s.318) Korkmaz, zamirler konusunu işlerken, +ki aitlik ekiyle kurulmuş öteki, beriki, alttaki, seninki gibi şekillerin “yer ve sahibini belirtme ifadesine” rağmen belirsiz zamir kabul eden Ergin’in görüşünü doğru bulmaz. Gerekçe olarak da, “Bilindiği gibi, bir kelimenin sınıflamada hangi gruba gireceği, şekilden çok işlevle ilgilidir. Yukarıdaki örnekler öncelikle “ilgili olma, ait olma” işlevi yaptıklarından, bunları “belirsizlik zamiri” grubuna sokmak mümkün değildir” görüşünü dile getirir. (s.435)

Gramerlerimizde, birkaç bulanık ve karışmış tanım bir yana bırakılacak olursa, genellikle yer almamış olan kılınış konusu, “Kılınış Biçimleri Bakımından Fiiller” başlığı altında incelenmiştir. Fiillerde kılınış, “Türkçenin dil varlığındaki fiil kök ve gövdelerinin, dil mantığı ve zamanla olan bağlantısı açısından gösterdiği özellik” olarak tanımlanır. Korkmaz, bu kavramın, Batıda uzun zaman görünüş’ü de içine alan aspekt (İng. aspect) terimi ile karşılandığını ve dilden dile değişen durumlar söz konusu olduğunu, bu sebeple kılınış ile görünüş’ün çok kez iç içe girdiğini belirtir. Korkmaz, yabancılar tarafından yazılmış gramerlerde de genellikle bu konuya yer verilmediğini, bunlardan Deny ve Kononov’un istisna olduğunu belirtir. Deny’nin kılınış diye verdiği özelliklerin de aslında görünüşle ilgili olduğu ve konuya bu yönü ve kılınış ölçüleri ile yaklaşan Kononov olduğunu belirtir. Korkmaz, gramerlerimizdeki kılınış konusunda büyük bir boşluk olduğunu ve bu boşluğun derinlemesine araştırma ve incelemelerle giderilebileceğini vurgular. (s.534-537)

Bazı gramerlerimizde çatı ekleri ayrı bölümlerde ele alınırken, bazılarında ise fiilden fiil türeten ekler arasında ele alınmıştır. Korkmaz, “Çatı ekleri elbette çekim ekleri değildir. (..) Çatı ekleri aslında fiilden fiil türeten eklerdir. Bu bakımdan aynı şekil birliği içindeki öteki yapım ekleri ile ortaklaşırlar. Ancak, çatı eklerinin yapım ekleri içinde yine kendine özgü değişik bir durumu vardır. Bu değişikliğin belirtilebilmesi için fiilden fiil yapan ekleri taşıdıkları özelliklere göre iki alt gruba ayırmak gerekir” diyerek iki gruba ayırır: “Birinci gruptakiler tür itibarıyla çatı ekleri ile birleşen fakat eklendikleri kök ve gövdelerde köklü birer anlam değişikliği yaparak, eskisinden farklı anlamda yeni fiiller üretmiş olan eklerdir. Bunların çoğu kök ve gövde ile kaynaşmış durumdadır: barış-, evlen-, konuş-, dağıl- vs. Bu tür ekleri ve bunlarla kurulmuş olan fiilleri genellikle çatı kavramı dışında tutmak ve fiilden fiil türeten ekler grubunda ele almak uygun olur. Bu ekler birer çatı ekleri olsalar bile, tarihî gelişme içinde bugün artık bu özelliklerini kaybederek eklendiği fiile yeni bir sözlük anlamı katmış ve anlam kaymasına uğramışlardır.” demektedir. İkinci gruptakiler ve çatı kategorisine girenler ise, eklendiği fiilin temel anlamında köklü değişiklik yapmayan, fiilin nesne ve özne ile bağlantısında şekil ve durum değişikliği meydana getiren eklerdir: iç-, içi-il-; giy-, giy-in-, giydir- olarak açıklanır. (s.539-540)

“Fiil-Nesne Bağlantısı Açısından Geçişli-Geçişsiz Fiiller” bölümünde, çatı ekleriyle genişletilmemiş kök ve gövde halindeki fiillerde var olan geçişlilik ve geçişsizlik özelliğinin, çatı eklerinden kaynaklanan bir özellik

olmadığı, fiillerin kendi sözlük anlamları ile ilgili olarak asıllarında var olan bir özellik olduğu belirtilmektedir. Korkmaz, bu bakımdan bunların yalın halleri ile çatı kategorisinin içinde değil dışında tutulmaları gerektiğini savunmaktadır. Bazı gramerlerimizde ise (Gencan, Bilgegil, Güneş) çatı eki almamış yalın haldeki fiil kök ve gövdeleri de yanlış olarak geçişli çatı, geçişsiz çatı sınıflamasına sokulmuştur. Fiil kök ve gövdelerinin çatı ekleri ile genişletilmesinden sonra kendini gösteren geçişlilik ve geçişsizlik özelliği ise bir gramer kategorisi olarak doğrudan doğruya çatıyı ilgilendirdiği için çatı kategorisi içinde ele alınması gerektiği belirtilir. (s.543)

Acı-, ak-, küs-, sız- gibi “olma” bildiren geçişsiz fiillerden çatı ekleri ile kurulan acı-t-, akı-t-, küs-tür-, sız-dır- gibi geçişli fiiller için bazı gramer ve terim sözlüklerinde oldurgan çatı terimi kullanılmıştır. Korkmaz, böyle bir terime ve değişik bir sınıflandırmaya ihtiyaç olmadığı görüşündedir. Eserde, “olma” ya da “oluş” bildiren geçişsiz fiillerinin aldıkları belirli çatı ekleri ile “yapma”, “etme” bildiren geçişli fiillerden kurulan ettirgen fiiller ve ettirgen çatı ile aynı duruma geldiği ve aralarında herhangi bir özellik ve anlatım ayrılığı kalmadığını, bu nedenle de ettirgen fiil ve ettirgen çatı terimlerinin hem geçişli hem de geçişsiz fiillerden kurulmuş olan çatıyı karşılayacak nitelikte olduğu belirtilmektedir. (s.544)

“Fiil-Özne Bağlantısı Açısından Çatı Ekleri ve İşlevleri” bölümünde Korkmaz, sözde özne konusunda, şu değerlendirmeyi yapar:“Eskiden Alman kayzerlerinin taç giyme törenleri burada yapılırdı.” Cümlesinde konuya özne-yüklem ilişkisi açısından bakıldığında edilgen çatıda yüklem etkisinde kalan özne, görünmez değil, görünürdeki öznedir. Bu bakımdan edilgen çatının görünmeyen bir öznesi bulunmakla beraber, öznenin, yüklem gösterdiği oluş ve kılışın yani yapılan işin etkisinde kaldığını gösteren bir çatı türü olarak tanımlamak gerekmektedir. Böylece görünürdeki özneyi “sözde özne” olarak değil, edilgen fiili bu yeni cümle yapısına göre olağan (normal) özne kabul etmek gerekecektir. (s. 547-548)

“Fiilde Kip” bölümünde Korkmaz, gramerlerimizde kip için verilen tanımlar ve yapılan açıklamaların oldukça bulanık ve karmaşık olduğunu, Ergin, Kononov, Vardar’ın, kipi fiilin gösterdiği hareketin nasıl yapıldığını veya olduğunu bildiren bir şekil ve tarz olarak kabul ettiklerini; Emre, Hatiboğlu, Gencan, Bilgegil, Ediskun’un ise kip ile zamanı iç içe düşünüp ve bunları birbirinden ayırmayıp zamanı kip gibi kabul ettiklerini belirterek, bu dilcilerin kipi, zaman ve şahıs kavramlarına bağladıklarını belirt-

miştir. Korkmaz, kipin zaman ile doğrudan doğruya ilişkisi olmadığı görüşünü belirterek, “Ancak, kiplerin bir grubu, girdikleri çekim kalıpları içinde aynı zamanda zaman kavramını da taşımış olduklarından, bu durum kip ile zamanın iç içe girmesine ve birbirine karıştırılmasına yol açmıştır” demektedir. (567-569)

“Fiilde Görünüş” bölümünde, fiilde anlam, zaman ve işlev kaymaları işlenmiştir. Korkmaz, kılınıştın, yalnız fiil kök ve gövdeleri ile ilişkili olduğu halde, görünüşün; kip ve şahıs ekleri alarak çekime girmiş bulunan ve bir yargı bildiren bitmiş fiiller için söz konusu olduğunu; çekime uğramış olan fiilin taşıdığı kavramda, süreç bakımından konuşanın özel bir başkalaşma yapmış olduğunu belirtir. Dolayısıyla görünüş nesnel (objektif) değil, öznel (sübjektif)’dir. Görünüşte, şekilden beklenen anlam yerine, daha değişik bir anlamın ortaya çıkmasıdır. Daha doğrusu, bu kalıba, konuşanın verdiği özel anlamdır ve dil psikolojisinin ürünüdür. Anlamı da etkilemesi bakımından bir yönü ile anlam bilimi ile ilgilidir. Bu konu şimdiye kadar doyurucu bir biçimde ele alınmış ve bir görüş birliğine ulaşılmış değildir. Nitekim Kononov, fiildeki görünüşü “olumluluk, olumsuzluk”, “yeterlilik-yetersizlik” açılarından ele alırken, Banguoğlu “çatı kategorisi” ile değerlendirmiştir. Görünüşü, Korkmaz, Aksan, E. Yaman fiildeki anlam, işlev ve zaman kayması olarak ele almaktadırlar. (s.576-577)

“Çekimli Fiiller” bölümünde, bildirme kipleri ve tasarlama kipleri ele alınmaktadır. Bu bölümlerde kiplerdeki zaman kaymaları ayrı başlıklar halinde işlenmektedir. Korkmaz, şimdiki zaman kipi için üç ek verir: 1. -(I)yor 2.-mAktA 3. -mAdA. İstek kipi çekimi şu şekilde verilir: Teklik: 1. şahıs a) -(y)-AyIm, -(y)-Allm, b) -(y)-A-m 2. şahıs -A-sIn 3. şahıs a) -(y)-A, b) -sIN/ -sUn, Çokluk: 1. ş -(y)-Allm 2. ş -(y)A-sInIz, 3. ş -InIAr

Dilmen, Nemeth, Gencan, Hatipoğlu, Dizdaroğlu, Ediskun, Bilgegil, Demircan, Timurtaş, Vardar, Adalı, Lewis, Banguoğlu, Koç, Güneş, Hengirmen gibi bazı dilciler emir kipi birinci şahıs teklik ve çokluk şekillerinin bulunmadığı görüşündedir. Korkmaz, bu görüşe katılmayarak emir kipi teklik birinci şahıs ekini -(y)-AyIm ve çokluk birinci şahıs ekini -(y)-Allm olarak vermektedir. (s.666-667) Korkmaz, 1982 yılında Türk Ansiklopedisi’ne yazdığı Türkiye Türkçesi maddesinde emir kipini, dilek-emir kipi başlığında vermiş ve birinci şahıs teklik ve çokluk ekinin istek fonksiyonuna dikkat çekmiştir.

Gramerde dilek-şart ekinin adlandırılmasının sebebi şu şekilde açıklanmaktadır: “Dilek-şart kipi, kullanımında “şart” görevi yüklendiğinde bir yargı bildirmediği halde, “dilek” görevi ile kullanıldığında: Keşke masanın başına geçsem de gece yarısına kadar yazabilsem! örneğinde görüldüğü üzere, dileğe bağlı tam bir yargı bildirmektedir. Bu da ekin kökünde “şart-dilek ve istek” bildiren iki farklı yapıya sahip olması ile ilgilidir.” denmektedir. (s.677) –sA eki dilek-şart kipi içerisinde dilek ve istek anlamı taşıması yönünden örneklerle işlenmiştir. Bugün Türkiye Türkçesinde –sA eki istek görevi ile sıklıkla kullanılmaktadır. –sA ekinin istek işleviyile, istek kipi başlığı altında değerlendirilmesinin daha uygun olacağı kanısındayız.

“Fiillerin Durum Bildirme Ekleriyle Olan Bağlantıları” bölümünde şimdiye kadar gramerlerimizde işlenmemiş ve eksik kalmış konulardan fiiltamlayıcı ilişkisi de işlenmektedir. (s.780-784)

“Belirleyici Birleşik Fiiller” bölümünde, Gabain’in Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesi için modal yardımcı fiiller başlığı altında incelediği iste-y-ü git- “rica için gitmek” benzeri fiillerde, asıl anlam ikinci fiil üzerindedir. Banguoğlu, bu fiilleri yarı tasvir fiiller olarak adlandırır. Türkiye Türkçesinde bu fiiller alıkoymak, okumaya başlamak, dikmeye kalkmak gibi birkaç örnekte kalmıştır. Korkmaz, bu gruba giren fiillerde yarı tasvir niteliğinde bir oluş ve kılışın bulunmadığını, birleşikteki birinci fiilin, ikinci fiildeki oluş ve kılışı belirleyici bir zarf görevi yüklendiğini dikkate alarak 425 no’lu dipnotta belirleyici tasvir fiiller terimini kullandığını belirtmesine karşılık, konu başlığı “Belirleyici Birleşik Fiiller” olarak verilmiştir. (s.834)

Gramerlerimizde, anlam kaymasına uğramış ve deyimleşmiş olan birleşik fiiller konusu, genellikle ya hiç ele alınmamış ya “birleşik fiiller” başlığı altında öteki birleşik fiiller ile bir arada örneklendirilmiştir. Korkmaz, bu fiilleri üç grupta incelemektedir: 1-Tek ögeli kalıplaşmış birleşik fiiller, 2-İki ögeli kalıplaşmış birleşik fiiller, 3-Üç ögeli kalıplaşmış birleşik fiiller. (s.837-857)

Korkmaz, fiil kök ve gövdelerinin, kip, zaman ve şahıs ekleri olarak çekime girip yargı değeri kazandıkları için bitmiş fiil diye adlandırıldıklarını, çekimsiz fiillerin ise, yine fiil kök ve gövdelerinden belirli eklerle türetilen; ancak şahıs ekleri olarak çekime girmedikleri için, yargı bildirmeyen, dolayısıyla da bitmemiş fiil niteliğinde olan fiiller olarak nitelendirir. Bu nedenle bu gruba giren fiiller, (fiilimsi terimi yerine) çekimsiz fiil olarak

adlandırılmıştır: 1- Ad-fiil, 2- Sıfat-fiil, 3- Zarf-fiil (s. 863) Korkmaz, fiilimsi yerine “Çekimsiz fiil” terimini kullanmaktadır, ancak bu tür kelimeler her ne kadar fiil kök ve gövdelerinden belirli eklerle oluşsalar da, özellikle işlevleri ve anlamları itibarıyla ad-fiil ve sıfat-fiillerin yeni durumları, fiilden çok isme yakın durmaktadır. Bu sebeple Korkmaz’ın fiilimsi terimini uygun bulmamasına katılmakla birlikte; bu terimin yerine çekimsiz fiil teriminin de bu kelimeleri tam olarak nitelendirmediğini düşünmekteyiz. Zarf-fiiller, 1.Gerçek zarf-fiiller, 2.Ad-fiil ve sıfat-fiillerle kurulan zarf-fiiller, 3. Değişik yapıdaki zarf-fiiller olarak sınıflandırılmıştır. Burada “gerçek zarf-fiiller” terimi, gerçek olmayan zarf-fiilleri de çağrıştıracığından, bu terim yerine “asıl zarf-fiiller” teriminin daha uygun bir adlandırma olacağı düşüncesindeyiz.

Eserin üçüncü bölümünde “Görevli Kelimeler”, “Edatlar” ve “Bağlaçlar” başlığı altında incelenir. Korkmaz, Arap grameri temelinde Osmanlı gramer anlayışını benimseyen dilcilerin görevli kelimelerin tümünü edat başlığı altında incelediklerini, konuya Batı gramerleri temelinde eğilen dilcilerimizin ise, edat terimini dar kapsamlı ve dar anlamlı olarak ele aldıklarını ve çekim edatları veya son çekim edatları terimlerinin kullanıldığını belirterek, bu terimleri kullanmamıştır. Korkmaz, bazı gramercilerin ünlemleri de bu alt sınıfa sokmalarını uygun bulmaz. (s.1049-1134)

Dördüncü bölümde “Anlamlı Ve Görevli Kelimeler” başlığı altında ünlemler işlenmiştir: “Ünlemler, gramerimizin en az işlenmiş konularından biridir. Nitekim bazı gramerlerde ünlemler yalnız duygu ve heyecanları anlatan kelime türü olarak tanımlanırken bazılarında buna seslenmeler, bazılarında da yansıma kelimeler ve cevap verme onaylama, reddetme, sorma, gösterme gibi açıklayıcı kelimeler eklenerek kapsam geniş tutulmuştur. Böylece gerek niteliği gerekse kelime türleri arasındaki yerleri açısından birbirini tutmayan farklı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Bu da ünlemleri gramerimizin yeni baştan dikkatle incelenmesi gereken bir konu durumuna getirmiştir.” (s.1139)

Korkmaz, gramer konularını ayrıntılara inerek değerlendirmiş, gramerlerimizdeki yanlış bulduğu sınıflandırma ve değerlendirmeleri düzeltmiş, eksik bulduğu yanları tamamlamış, hiç bulunmayan konuları da eklemiştir. Gramer konuları, Türk dilinin yapısı ve işleyişini göz önünde bulundurularak tasnif edilmiştir. Eserde, Türkiye Türkçesi gramerlerinin pek çoğunda görülen, değerlendirmelerin 14. ve 15. yy’dan başlayarak verilmesinden kaynaklanan yöntem yanlışlığından (art zamanlı gramer) özel-

likle sakınılmıştır. Bu nedenle yazar, Türkiye Türkçesinin başlangıç sınırı olarak 1910 yılından günümüze kadar uzanan dönemde yazılan eserleri esas almıştır. Gramerde, farklı veya düzeltmeye muhtaç bazı görüşler nedeniyle konuya açıklık getirebilmek için o konudaki araştırmalarda yer alan farklı bilgi ve görüşler de gerektiğçe dipnotlarda verilmiştir. Gramerde yeni terim önerilerinde bulunulmuş ve bu önerilerin nedenleri açıklanmıştır. Gramer konuları, gramer bilgilerinin kuru bilgiler yığını görünümünden kurtarılması için oldukça zengin örneklerle işlenerek verilmiştir. Metin örnekleri, gerek yazar seçimi, gerekse yazıldıkları dönem bakımından Türk dilinin ürünleri olarak, kuşatıcı bir zenginliğe sahiptir. Gramerin sonunda oldukça zengin bir bibliyografya da bulunmaktadır.

Zeynep Korkmaz'ın Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi) kitabı, Türk dili alanında yapılan çalışmaların ve Türk gramerciliğinin geldiği aşama bakımından, başarılı bir çalışmadır. Eser, Türkiye Türkçesi alanında yapılan çalışmalar için önemli bir kaynak eser niteliğindedir. Eserin ikinci cildi olarak tasarlanan Türkiye Türkçesi Grameri (Ses Bilgisi)'ni de sabırsızlıkla beklemekteyiz.